

ВІКТОРІЯ ПІДДУБНА (ХАРКІВ)

Полонізми в західному та східному варіантах української літературної мови 1920–30-х рр. (за даними правописних словників)

Істотну ознаку української літературної мови від самих її початків і до наших днів становить варіантність, яка на кожному історичному етапі виявлялася неоднаково. У 20–30-ті роки ХХ ст., зважаючи на обставини політичного життя українців, поділених між чотирма державами (Радянським Союзом, Польщею, Румунією, Чехословаччиною), вона зберігалася, будучи надто очевидною, зокрема, в галузі лексики. Щоправда, в радянському мовознавстві цей факт тривалий час заперечувалося, тих, хто писав про варіанти літературної мови, брано за буржуазних націоналістів, а сам термін трактовано як “одіозний, антимарксистський” (Матвіяс 1998: 6).

Головним завданням українського прескриптивного мовознавства 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. і було подолання цієї надто очевидної варіантності української мови, зумовленої окремішністю процесів, що відбувалися на Сході та на Заході України. З огляду на це, 26 травня – 6 червня 1927 р. була скликана Харківська Правописна конференція, на якій провідним питанням було “зближення двох традиційних правописних систем, східноукраїнської і західноукраїнської”, задля “створення єдиної всеукраїнської правописної системи” (Москаленко 1968: 40).

Після виходу «Українського правопису» 1928 р., як зазначає Михайло Жовтобрюх (1991: 128), було опубліковано “близько десяти правописних словників української мови”¹. Поява їх викликана насамперед складністю цього правопису, особливо в галузі передачі на письмі іншомовної лексики”. Як і численні видання-“ефемериди” попередньої доби українських визвольних змагань (пор. Кузеля 1962: 231), декотрі з них промайнули майже без сліду. Серед загалу тогочасної лексикографічної продукції своєю ґрунтовністю, а також силою справленого впливу, вирізняються дві

¹ У бібліографічному покажчику української лексикографії, укладеному Тетяною Кульчицькою (1999: 121-123), за період 1929-1941 рр. таких словників, створених на засадах Харківського правопису, подано дев’ять (не рахуючи словників чужомовних слів, порадників, покажчиків тощо).

праці: «Правописний словник» Григорія Голоскевича та «Правописний словник» Овсія Ізюмова.

«Правописний словник» Голоскевича вийшов друком 1930 р. Він містив близько 40 тис. слів, будучи сьомим виданням «Правописного словничка з короткими правилами правопису» 1914 р. В авторській передмові підкреслено, що в цьому новому, набагато поширеному й переробленому, виданні словник “погоджений з новим правописом, що виробила Державна Правописна Комісія і затвердив Народній Комісар Освіти (6. IX. 1928 р.)” (Голоскевич 1994: VII).

Ставлення до цього словника було неоднакове одразу ж по його публікації й залишається неоднаковим дотепер. Розбіжності в думках головно стосуються двох аспектів: добору слів до реєстру та застосованих засад адаптації слів чужомовного походження. Зокрема, як свідчить Яр Славутич (1994: 74), деякі “мовознавці соромляться давати своє ім’я для апробації діалектного засилля в словнику Г. Голоскевича”; з другого ж боку, Ярослав Рудницький (1952: 6), називаючи його “перлиною мовознавства, що має безперечну цінність”, є домежно категоричним у своїй похвалі, оскільки, мовляв, цей словник – у відповідності до намірів Харківської Правописної конференції – “як не мога краще поєднує ‘схід’ і ‘захід’ в українському правописі” і “синтезує в практичній формі” його надбання. Очевидно, саме цим можна пояснити його тривалу актуальність в українському мовознавчому контексті: за кількістю видань (12 із 1914 по 1994 р.) Голоскевичів словник серед усіх праць такого ґатунку поступається лише шкільному «Орфографічному словникові» Іллі Кириченка, що витримав 14 видань у 1948–1970 рр. (див. Кульчицька 1999: 120–128). Нехай у суб’єктивний спосіб, але вельми промовисто, вартість Голоскевичевого словника засвідчує й той факт, що він був однією з двох (!) книжок, вивезених з України Юрієм Шевельовим під час його нелегкої втечі на Захід у роки другої світової війни (див. Шевельов 2003: 35).

«Правописний словник» Ізюмова, що з’явився друком 1931 р., мавдесь у півтора раза більший реєстр (близько 60 тис. слів). Заходами щонайперше Івана Огієнка усталено уявлення про нього як певну альтернативу словникові Голоскевича. Якщо про Голоскевичеву працю І. Огієнко (митрополит Іларіон) в «Історії української мови» каже, що то є словник “з нестійкими правилами писання чужих слів”, то словник О. Ізюмова, за його твердженням, вийшов “уже з тими новими поправками (головно про г, ль) для школи, яких голосно добивалося вчительство” (Огієнко 1950: 355–356). Деінде в тій-таки розвідці автор висловлює свою інтерпретацію подій у спосіб іще далеко радикальніший (там-таки: 320):

О. Ізюмов [...] випустив свого правописного словника, опертого на східно-українській традиційній вимові й першій системі Академії Наук, і таким чином в Україні фактично постало два правописи: урядовий і вчительський, що різнилися написанням чужих слів.

Може тільки дивувати той факт, що наведене Огієнкове твердження аж зачасто некритично береться на віру, адже сам Ізюмов (1931: 3) у передмові недвозначно підкреслює:

Словника цього опрацьовано за Українським Правописом Державної Правописної Комісії (Харків, ДВУ, 1929), а також погоджувано з ухвалами філологічних нарад Інституту Мовознавства та виправлено за вказівками рецензента з ІМ.

Таким чином, в основі обох словників лежав той самий “харківський” правопис 1928 р., затверджений Народним Комісаром Освіти Миколою Скрипником і званий через те “скрипниківкою”² (пор. Німчук 2002: 22). Якщо І. Огієнко й має в чомусь рацію, то тільки в окресленні яблука чвар: списи ламано (і тоді, й тепер) головню над правилами писання слів чужомовного походження. З-поміж цих останніх специфічне місце посідають полонізми, оскільки через тривалі польсько-українські контакти та конфлікти в різних галузях (політичній, культурній, релігійній, цивілізаційній, а саме під ту добу – ще й в ідеологічній) це питання було на той час вельми діткливе й переобтяжене всілякими екстралінгвістичними обертонами. Тому порівняльний аналіз предмета особливої уваги – полонізмів, наявних в обох словниках, – буде чи не найкращим лакмусовим папірцем, що дозволить поцінувати міру збіжності/розбіжності між ними.

² Суперечність між двома вищенаведеними цитатами, вочевидь, можна пояснити тим, що «Правописний словник» Ізюмова був вилучений з бібліотек та з наукового обігу після погрому українського мовознавства в 1930-х рр. (самого Ізюмова розстріляно 1937 р.). Іван Огієнко ледве чи міг мати під рукою цей словник, коли писав свою «Історію української літературної мови». Крім того, саме під Огієнковим головуванням в 1918–19 рр. працювала Правописна Комісія, яка вперше виробила офіційні «Головніші правила українського правопису» (див. Огієнко 1927: 12-13), що про них автор пізніше писав у третій особі: «Правописна система проф. Ів. Огієнка 1918–1919 р.» (див. Огієнко 1950: 315-317). Т. зв. “перша система Академії Наук” мусила більше імпонувати Огієнкові, оскільки, за його власним твердженням, вона являла собою перегляд «Головніших правил...» лише “з деякими малими доповненнями” (там-таки: 317). Натомість правопис 1928 р. суперечив Огієнковій концепції позичання чужих слів в українській мові (див. Огієнко 1927: 115-125), а отже й був предметом гострої критики з його боку (див. Огієнко 1950: 319-320). Зрештою, уявлення про тогочасну українську “двоправописність” іринає не тільки в Огієнкових працях. Скажімо, Олекса Горбач (2003: 488) писав в одному діловому листі до проф. Володимира Янева таке: “... справа в тому, що я в своїй статті тримався постанов харк[івської] правописної конференції 1928 р. (‘лат. – нім. – фр. – поль. походження слова писати з *г* та *ля*, *льо*, *лю*, *лю*, а грецькі походженням – з *г*, *ла*, *лу*, *ло*’), це було рішення, в якому брали участь і гал[ицькі], і емігр[аційні] мовознавці. Але зараз же видано т. зв. ‘наркомосівський’ правопис, в якому почалася ціла історія з ‘але: ...’ (задомашнені вирази – *релігія*, *газета*, *губернія* ... ‘писати з *г*’ і т. д., а до чого все далі ‘наркомос’ додавав нові ‘вийнятки’, поки не дійшло до теперішнього ‘міносівського’ правопису), де й газети, і складачі мають ‘свої’ правила: напр., *гімназія*, але *енергія* і т. д.”). Цікаво, що в усіх перелічених Горбачем словах між словниками Голоскевича та Ізюмова немає жодної відмінності (обидва подають *релігія*, *газета*, *губернія*), але *енергія*).

В уживанні літери *г* відмінностей спостерігається зовсім небагато (подаємо повний перелік):

Голоскевич	Ізюмов	Польське слово
<i>деграда́ція</i>	<i>деграда́ція</i>	<i>degradacja</i>
<i>галéра</i>	<i>галéра</i>	<i>galera</i>
<i>фігу́ра</i>	<i>фігу́ра</i>	<i>figura</i>
<i>о́г[г]ер</i>	<i>о́гер</i>	<i>ogier</i>
<i>вагонóвий</i>	<i>вагонóвий</i>	<i>wagonowy</i>
<i>газéля</i>	<i>газéля</i>	<i>gazela</i>
<i>багнéт</i>	<i>багнéт</i>	<i>bagnet</i>

Таким чином, співвідношення “г/г” в обох словниках, попри незначні різниці в деталях, на ділі залишається незмінним. Що ж до написання “л/ль”, то розбіжностей нам пощастило спостерегти лише дві: *мéнзуля* (Голоскевич) проти *мéнзула* (Ізюмов), *рула́да* (Голоскевич) проти *руля́да* (Ізюмов) із зазначеним в обох словниках значенням ‘перелив голосу’.³

Окрім уже відзначених, у правописі полонізмів помічено ще й такі відмінності (частина з них стосується варіантності в написанні):

Голоскевич	Ізюмов	Польське слово
<i>гвалтóвний</i>	<i>гвалтівний</i>	<i>gwaltowny</i>
<i>кавалі́р</i>	<i>кавалéр</i>	<i>kawaler</i>
<i>кори́гувати</i>	<i>кори́гувати</i>	<i>korygować</i>
<i>свéтер</i>	<i>светр</i>	<i>sweter</i>
<i>спаці́рувати</i>	<i>шпа́церувати</i>	<i>spacerować</i>
<i>тинк</i>	<i>тиньк</i>	<i>tynk</i>
<i>чоколя́да</i>	<i>шоколя́да</i>	<i>czekolada</i>
<i>гандлюва́ти ~ гендлюва́ти</i>	<i>гендлюва́ти</i>	<i>handlować</i>
<i>герба́рій ~ герба́ріюм</i>	<i>герба́ріюм</i>	<i>herbarium</i>
<i>карпе́тка ~ шкарпе́тка</i>	<i>шкарпе́тка</i>	<i>skarpetka (szkarpetka reg.)</i>
<i>компе́ндій ~ компе́ндіюм</i>	<i>компе́ндій</i>	<i>kompedium</i>
<i>пі́нцета ~ пі́нцет</i>	<i>пі́нцет</i>	<i>pinceta</i>
<i>полендві́ця ~ поля́двіця</i>	<i>поля́двіця</i>	<i>poledwica</i>
<i>х(в)орува́ти</i>	<i>хорува́ти</i>	<i>chorować</i>
<i>фля́ки</i>	<i>фля́ки ~ хля́ки</i>	<i>flaki</i>
<i>ша́ржа ~ ша́рж</i>	<i>ша́рж</i>	<i>szarża</i>
<i>ювіля́т</i>	<i>ювіля́нт</i>	<i>jubilat</i>

При хитаннях у роді Голоскевич ставить на перше місце форму, що відповідає родовій приналежності іменника в мові-джерелі (французькій: *pincette, charge* – жін. рід) без згадки про польське посередництво, хоча тут-таки посилається на російський вплив, пояснюючи походження варіантів чол. роду.

³ Форму *руля́да* Голоскевич також подає, проте в іншому значенні: ‘з м’яса’.

Деякі форми Голоскевич потрактує як прислівники й пише їх разом (пор. Український правопис 1928: §94), тоді як Ізюмов зберігає польську форму “прийменник + іменник”: *доценту – до щенту* (пол. *do szczeniu*), *навзір – на взір* (пол. *na wzór*).

Певну кількість розбіжностей виявлено у морфологічних показниках запозичених слів.

У випадках, коли польська мова відігравала роль посередниці при запозиченні, іншомовні слова потрапляли до української мови з тими морфологічними показниками, яких вони набували на польському ґрунті. Головним чином йдеться про збереження у словнику Голоскевича закінчення *-а* у словах, що у мовах-джерелах належали до жіночого роду тоді як Ізюмов подає їхні паралельні форми, засвоєні під впливом російської мови:

Голоскевич	Ізюмов	Польське слово
<i>бензіна</i>	<i>бензін</i>	<i>benzyna</i>
<i>екстаза</i>	<i>екстаз</i>	<i>ekstaza</i>
<i>резерва</i>	<i>резерв</i>	<i>rezerwa</i>
<i>фасада</i>	<i>фасад</i>	<i>fasada</i>
<i>шарфа</i>	<i>шарф</i>	<i>szarfa</i>
<i>шлюза</i>	<i>шлюз</i>	<i>śluz</i>
<i>шруб</i>	<i>шруб</i>	<i>śruba, daw. szruba</i>

Варто відзначити, що Голоскевич подекуди експліцитно обґрунтовує припоручувану форму посиленням на жіночий рід у мові-джерелі: грецькій (пор. *ἔκστασις*), французькій (*réserves, écharpe*), або ж одразу в двох – французькій і німецькій (*façade i Fassade*) resp. німецькій і французькій (пор. *Schleuse i écluse*), – але знов-таки не згадує при цьому польських форм, дарма що фонетично вони є значно ближчі до українських.

Сюди ж можна додати слова на позначення осіб чоловічої статі на *-а*: *органіста* (пол. *organista*), *цимбаліста* (пол. *cymbalista*) у Голоскевича (хоча в більшості випадків усе-таки переважає *-іст/-ист*: *альпініст, боротьбіст, вельосипедіст, геодезіст* тощо) проти *органіст, цимбаліст* у Ізюмова (але *басіста* в обох словниках).

Деяких слів, що повторюють у Голоскевича жіночий рід мови-джерела, О. Ізюмов не зазначає зовсім, як-от: *акредитіва* (*akredytywa*), *бальзаміна* (*balsamina*), *екзекутіва* (*ekzekutywa*), *конституанта* (*konstytuant*), *маргаріна* (*margaryna*), *пепсіна* (*pepsyna*), *променáда* (*promenada*), *психоаналіза* (*psychoanaliza*), *психогенéза* (*psychogeneza*), *реду́та* (*reduta*), *сардéля* (*sardela*), *фасо́ля* (*fasola*), *шля́ка* (*szlaka*), *шля́рка* (*szlarka*). З другого боку, він подає кілька слів жіночого роду, відсутніх у словнику Голоскевича: *автогенéза* (*autogeneza*), *жакéта* (*żakieta*), *трихіно́за* (*trychinoza*), *цитадéля* (*cytadela*).

Цікаво, що у формі жіночого роду інколи подано слова, які в польській мові належать до чоловічого: *гаво́та* (*gawot*; пор. фр. *gavotte* жін. р.)

і *паро́ля* (*parol*; пор. фр. *parole* жін. р.) в Голоскевича, та *алега́та* (пол. *alegat*; пор. нім. *Allegat* сер. р., іт. *allegato* чол. р.), *бри́жа* (пол. *bryż*), *дезидера́та* (пол. *dezyderat*; пор. нім. *Desiderat* сер. р., фр. *desideratum* чол. р. і *desiderata* мн., іт. *desiderata* мн.), *маргіне́са* (пол. *margines* від лат. *margo*, мн. *margines*), *рондэ́лька* (пол. *rondelek*; зв'язок із фр. *rondelle* жін. р. навряд чи міг бути актуальним – радше йдеться про незручність суфікса *-ek* після *-l-* з погляду української фонетики), *селэ́ра* (пол. *seler*) в Ізюмова. Наявність цих форм жіночого роду в українській мові загалом можна трактувати як вияв мовної аналогії, спричиненої загальною тенденцією польського впливу на правопис іншомовних слів (правило дотримання роду мови-джерела), хоча інколи позичання йшло дуже складними шляхами й на остаточну форму української лексеми впливала ціла низка чинників. За приклад може правити слово *селэ́ра*: у літературній польській мові його відповідник належить до чол. р. (*seler*), але в говірній із ним сусідує також і форма жін. р. *selera*. Походження цього слова – грецьке (*σέλιον*), але безпосереднім етимологічним джерелом є північноіталійські говірки (де вживається форма *sellero* замість літ. іт. *sedano* з лат. *selinum*). Із цієї діалектної італійської форми у множині (*selleri*) походять фр. *céléri* (чол. р.) і нім. *Sellerie*; при цьому останнє в німецькому варіанті німецької мови належить до чоловічого роду, а в австрійському – до жіночого, тоді як у говірній мові Австрії вживається ще й похідна від *Sellerie/Zellerie* лексема *Zeller* (чол. р.). Котра з наведених форм вплинула на родову приналежність польського та українського слів, сказати важко. Нарешті, зовсім осібно в наведеному вище переліку стоїть слово *маргіне́са*, що його віднесення до жіночого роду геть незрозуміле.

Серед інших розбіжностей у морфологічних показниках можна зазначити: подання слів у формі множини у словнику Голоскевича, а в Ізюмова у формі однини: *викрутáци* – *викрутáс* (пол. *wykrętas*), *вилóги* – *вилóга* (пол. *wyłóg, wyłoga*), – або ж навпаки: *фра́шка* – *фра́шки* (пол. *fraszka*). Відмінності трапляються й у формі родового відмінка однини деяких іменників чоловічого роду:

Голоскевич	Ізюмов	Польське слово
<i>авто́граф, -фа</i>	<i>авто́граф, -фу</i>	<i>autograf, -u</i>
<i>ві́динок, -нку</i>	<i>ві́динок, -а</i>	<i>odcinek, -nka</i>
<i>віри́, -ша і -шу</i>	<i>віри́, -шу</i>	<i>wiersz, -a</i>
<i>внёсок, -ска [у]</i>	<i>внёсок, -ску</i>	<i>wniosek, -sku</i>
<i>закáлець, -я і -ю</i>	<i>закáлець, -я</i>	<i>zakalec, -lca</i>
<i>мур, -а</i>	<i>мур, -у</i>	<i>mur, -u</i>

Найбільше відмінностей між запозиченими словами з польської мови помічено в доборі реєстрових одиниць. За нашими підрахунками (див. Піддубна 2003: 64), Голоскевич подає понад 600 лексичних полонізмів (без похідних слів). Порівняння цього списку з полонізмами, наявними в Ізюмова (надто – зважаючи на запустульовану опозицію “Захід”/“Схід”

між обома словниками), дає неабияку поживу для висновків щодо “нормотворчого” кожної з цих лексикографічних праць.

Звичайно, полонізми в українській мові присутні віддавна, причому не лише в її західних говірках чи в західному варіанті літературної мови. З цього приводу Шевельов (2003: 34) якось зазначив у листовній дискусії з Олексою Горбачем:

Причину того, чому польонізми Заходу і Сходу України не завжди збігаються, я вбачаю в тому, що Захід, активніше відчуваючи польонізми, свідомо чи інстинктивно вичищав від них свою мову там, де вони надто впадали в очі чи то своїм фонетичним оформленням, чи то штучною сферою вживання, водночас несвідомо й мимоволі позичаючи силу польонізмів там, де вони були менше помітні (лексичні або синтаксичні кальки) або де ніяк було їх заступити (сфера понять модерного, переважно міського побуту). Тим часом Схід, не відчуваючи так виразно польонізмів старого позичення, зберіг усі ті “ціноти, волати” тощо, перевівши їх – це характеристично – в високий стилістичний плян. А новіші польонізми він позичав з галицьких джерел.

Пристаючи на цю загальну тезу, спробуймо зіставити матеріал обох лексикографічних праць, щоб виявити, наскільки розбіжності між ними віддзеркалюють таку настанову.

У «Правописному словнику» Ізюмова бракує таких 131 полонізма, зазначених у Голоскевича (включно з похідними):

Полонізми, наявні в Голоскевича та відсутні в Ізюмова	Польське слово
<i>абдикáція</i> ‘самохітне зречення’ ⁴	<i>abdykacja</i>
<i>авкúйний</i> ‘дотичний до привселюдних торгів’	<i>aukcyjny</i>
<i>áгрест</i> ‘агрус’	<i>agrest</i>
<i>адукáтор</i> ‘навчитель, вихователь’	<i>edukator</i>
<i>акредитíва</i> (в ір ч и й л и с т)	<i>akredytywa</i>
<i>актуáльний</i> ‘теперішній, дійсний’	<i>aktualny</i>
<i>алéмбик</i> ‘пристрій для дистилювання рідини’	<i>alemnik</i>
<i>амбíтник</i> ‘честолюбець, шаноблюбець’	<i>ambitnik</i>
<i>анонíм</i> ‘невідомий автор’	<i>anonim</i>
<i>апlíкáція</i> ‘накладання; використання; старанність’	<i>aplikacja</i>
<i>асекурувáти</i> ‘убезпечувати’	<i>asekurować</i>
<i>бáзграти</i> ‘невміло писати’	<i>bazgrać</i>
<i>бальзамíна</i> ‘різновид декоративної рослини’	<i>balsamina</i>
<i>валíзка</i> ‘чемодан’	<i>walizka</i>
<i>вандрувáти</i> ‘подорожувати’	<i>wędrować</i>
<i>варíят</i> (б о ж е в і л ь н и й)	<i>wariat</i>
<i>варіювáти</i> ‘змінювати; божеволіти’	<i>wariować</i>
<i>велéбний</i> ‘достойний’	<i>wielebny</i>
<i>вимíнний</i> ‘замінний’	<i>wymienny</i>

⁴ У правописних словниках Голоскевича та Ізюмова до маловживаних слів інколи в дужках подано пояснення або відсилачі (що ми їх відтворюємо за оригіналом – з відступцями задля додаткового вирізнення). У решті випадків значення слів окреслено в оперті на інші тогочасні лексикографічні джерела: «Словник українсько-російський» Андрія Ніковського (1927), «Польсько-український словник» Євгена Грицака та Костя Кисілевського (1931), «Українсько-італійський словник» Євгена Онацького (1941), «Українсько-німецький словник» Зенона Кузелі та Ярослава Рудницького (1943).

<i>вілія</i> ‘Святвечір’	<i>wilia</i>
<i>вблпнпш</i> ‘сумніватися’	<i>wątpić</i>
<i>газетовий</i> ‘властивий газеті, вміщений у газеті’ ⁵	<i>gazetowy</i>
<i>гандляр</i> ~ <i>гендляр</i> ‘торговець’	<i>handlarz</i>
<i>гербата</i> ‘чай’ (лат.-пол.)	<i>herbata</i>
<i>голдувати</i> ‘платити данину’	<i>holdować</i>
<i>грасувати</i> ‘потоптувати, плондрувати, поширюватися’	<i>grasować</i>
<i>гречно</i> ‘чемно’	<i>grzecznie</i>
<i>густ</i> ‘смак’	<i>gust</i>
<i>датування</i> ‘зазначання дати на чомусь’	<i>datowanie</i>
<i>депонувати</i> ‘віддавати на зберігання’	<i>deponować</i>
<i>джума</i> ‘чума’	<i>dżuma</i>
<i>джумний</i> ‘чумний’	<i>dżumny</i>
<i>дідінець</i> ‘двір’	<i>dziedziniec</i>
<i>докладно</i> ‘детально, здрібна’	<i>dokładnie</i>
<i>долларовий</i> ‘вимірюваний у валюті США’	<i>dolarowy</i>
<i>думний</i> ‘гордий’	<i>dumny</i>
<i>екзекутива</i> ‘виконавчий орган’	<i>ekzekutywa</i>
<i>емеритура</i> ‘пенсія’	<i>emerytura</i>
<i>етомбсьць</i> ‘превелебний; священник’ (польонізм)	<i>jegomości</i>
<i>жадний</i> ‘пожадливий’	<i>żądny</i>
<i>жанрвий</i> ‘дотичний до мистецького зображення побутової тематики’	<i>żanrowy</i>
<i>жниварка</i> ‘машина, яка жне хлібні рослини’	<i>żniwiarka</i>
<i>заадресувати</i> ‘зазначити адресу’	<i>zaadresować</i>
<i>залєглість</i> ‘заборгованість’	<i>zaległość</i>
<i>замбстя</i> ‘місцевість за мостом’	<i>zamoście</i>
<i>затім</i> ‘унаслідок чого’	<i>zatem</i>
<i>захланний</i> ‘жадібний’	<i>zachanny</i>
<i>звінний</i> (моторний, жвавий)	<i>zwinny</i>
<i>імпет</i> ‘порив, вихват, стрімкий рух’	<i>impet</i>
<i>імпутовати</i> ‘звинувачувати’	<i>imputować</i>
<i>інсурекція</i> ‘збройне повстання’	<i>insurekcja</i>
<i>істотність</i> ‘суттєвість’	<i>istotność</i>
<i>ідло</i> ‘їжа’	<i>jadło</i>
<i>каблєвий</i> ‘прикметник від кабель’	<i>kablowy</i>
<i>кавалок</i> ‘шматок’	<i>kawatek</i>
<i>каверна</i> ‘печера’	<i>kawerna</i>
<i>касіно</i> ‘клуб; гральний дім із рестораном’ (гал.)	<i>kasyno</i>
<i>катехізм</i> ‘виклад засад віри’	<i>katechizm</i>
<i>кваскуватий</i> ‘кислуватий’	<i>kwaskowaty</i>
<i>квєстіонар</i> ‘анкета’	<i>questionariusz</i>
<i>квєстія</i> ‘питання’	<i>kwestia</i>
<i>клепсїдра</i> ‘піщаний годинник’	<i>klepsydra</i>
<i>клієнтєля</i> (= клієнтура) ⁶	<i>klientela</i>
<i>кóнар</i> ‘гілляка’	<i>konar</i>
<i>конгєстія</i> ‘надмірний наплив крові до якогось внутрішнього органу; грєць’	<i>kongestia</i>
<i>консеквєнтний</i> ‘послідовний’	<i>konsekwentny</i>
<i>конституанта</i> ‘законодавчі збори’	<i>konstituanta</i>
<i>консулянт</i> ‘консульство’	<i>konsulat</i>
<i>контєнтувати</i> кого чим (частувати)	<i>kontentować</i>
<i>концертовий</i> ‘прикметник від концерт’	<i>koncertowy</i>

⁵ І Голоскевич, і Ізюмов подають форму *газєтний*, збіжну з рос. *газєтный*.

⁶ У словнику Голоскевича знак “=” є відсилачем до форми, рекомендованої для вжитку.

кошу́ля ‘сорочка’	<i>koszula</i>
крéси ‘пограниччя’ (польонізм)	<i>kresy</i>
крот(ь) ‘раз(ів)’	<i>kroć</i>
легува́ти ‘заповідати’	<i>legować</i>
лекту́ра ‘читання’	<i>lektura</i>
люкре́ція ‘солодець’	<i>lukrecja</i>
лю́тня ‘лютня’	<i>lutnia</i>
марша́лок ‘проводир місцевої шляхти; мажордом; староста на весіллі; голова сойму’	<i>marszałek</i>
мельдува́ти (гал.) = по в і д о м л я т и	<i>meldować</i>
мі́дниця ‘таз’	<i>miednica</i>
му́тра ‘гайка’	<i>mutra</i>
на́біл ‘вироби з молока’	<i>nabiał</i>
надбалті́цький ‘розташований на узбережжі Балтики’	<i>nadbałtycki</i>
на́йліпши́й ‘найкращий’	<i>najlepszy</i>
на́бчне ‘у безпосередньому баченні’	<i>naocznie</i>
на́пра́вду ‘справді’	<i>naprawdę</i>
неща́сник ‘нешаслива людина’	<i>nieszczęśnik</i>
ні́м ‘допоки’	<i>nim</i>
обни́ження ‘пониження’	<i>obniżenie</i>
обца́с ‘каблук’	<i>obcas</i>
оді́ння ‘одяг’	<i>odzienie</i>
одо́робіна ‘крихта’	<i>odrobina</i>
па́прика (п е р е ц ь)	<i>papryka</i>
парадува́ти	<i>paradować</i>
па́тєльня ‘сковорода’	<i>patelnia</i>
пахо́ля ‘хлопчик’	<i>pachole</i>
пе́вне ‘безсумнівно’	<i>pewnie</i>
перфе́кціо́ніст ‘людина, що прагне досконалих результатів у роботі’	<i>perfekcjonista</i>
плеба́нія ‘католицька парохія; оселя католицького пароха’	<i>plebania</i>
плянóвий,	
плянóво ‘за планом’	<i>planowy</i>
пля́цок ‘паляниця’	<i>planowo</i>
по́льськість ‘посідання польських рис; приналежність до польського народу’	<i>placek</i>
по́льщи́зна ‘польська мова’	<i>polskość</i>
поспо́літий ‘звичайний; загальний’	<i>polszczyzna</i>
приро́дження ‘статевий орган людини’	<i>pospolity</i>
проскри́бований ‘заборонений; обмежений в правах’	<i>przyrodzenie</i>
проскрибува́ти ‘забронювати; присуджувати на вигнання’	<i>proskrybowany</i>
протеста́ція ‘акція протесту’	<i>proskrybować</i>
ра́чити ‘пригощати; зволити’	<i>protestacja</i>
спі́мну́ти ‘згадати, пригадати’	<i>raczyć</i>
се́цесіо́ніст ‘незалежник’	<i>wspomnieć</i>
сти́чень ‘січень’	<i>secesjonista</i>
стру́дель ‘листочковий пиріг’	<i>styczeń</i>
та́буля ‘реєстр власності на нерухомість’	<i>strudel</i>
та́ний ‘дешевий’	<i>tabula</i>
ті́стечко ‘виріб із солодкого здобного тіста’	<i>tani</i>
тлу́мок (= к л у н о к)	<i>ciasteczko</i>
тре́нзель ‘вуздечка’	<i>tłumok</i>
ума́іти ‘прикрасити квітами’	<i>trzęzła</i>
упі́мнення (= на га ду ва н н я)	<i>umaić</i>
фанабе́рія ‘примха, чудернацтво’	<i>upomnienie</i>
фе́ра́льний ‘фатальний’	<i>fanaberia</i>
фі́гєль ‘витівка’ (польське figiel)	<i>feralny</i>
	<i>figiel</i>

<i>фрйзёр</i> ‘голяр’	<i>fryzjer</i>
<i>х(ф)урманка</i> ‘віз’	<i>furmanka</i>
<i>чвірка</i> ‘четвірка’	<i>czwórka</i>
<i>шпакуватий</i> ‘сивуватий’	<i>szpakowaty</i>
<i>я́бко</i> ‘яблуко’	<i>jabłko</i>
<i>ясе́лка</i> ‘маленькі ясла’	<i>jaselka</i>
<i>ясік (ясик)</i> ‘подушечка’	<i>jasiek</i>

Незважаючи на те, що «Правописний словник» Ізюмова начебто вийшов “для школи” (Огієнко 1950: 356), а отже й мусив би бути вільнішим від рідкісної чужомовної лексики, у його реєстрі трапляється, з другого боку, чимало полонізмів, не представлених у Голоскевича, а саме:

Полонізми, наявні в Ізюмова та відсутні в Голоскевича	Польське слово
<i>абонування</i> ‘передплата’	<i>abonowanie</i>
<i>адвокатувати</i> ‘працювати адвокатом’	<i>adwokatować</i>
<i>алька́д</i> (старшина, суддя)	<i>alkad</i>
<i>арсе́н</i> (мишак)	<i>arsen</i>
<i>багнетвий</i> ‘пов’язаний із застосуванням багнетів’	<i>bagnetowy</i>
<i>бальца́нка</i> ‘велика бляшанка’	<i>balsamka</i>
<i>безе́цний</i> (1 – безсоромний; 2 – цинічний)	<i>bezceny</i>
<i>біля́рня</i> ‘майстерня для біління’	<i>bielarnia</i>
<i>блва́т</i> (1 – тканина; 2 – квітка)	<i>blawat</i>
<i>блва́тний</i> ‘темно-синій; шовковий; мануфактурний (про крамницю)’	<i>blawatny</i>
<i>блам</i> (хутрова облямівка)	<i>blam</i>
<i>бляма́ж</i> (компромітація; невдача)	<i>blamaż</i>
<i>бляха́рня</i> ‘виробня бляхи’	<i>blacharnia</i>
<i>бляша́нка</i> ‘посудина з бляхи’	<i>blaszanka</i>
<i>брам</i> (хутряна облямівка)	<i>bram</i>
<i>брамка́р</i> (воротар у грі)	<i>bramkarz</i>
<i>бреску́лька</i> (брязкальце)	<i>brzękułka</i>
<i>брова́р</i> ‘пивовар’	<i>browarz</i>
<i>бро́сква, бросквина́</i> (персик)	<i>brzoskiew, brzoskwinia</i>
<i>бру́ква</i> (капуста)	<i>brukiew</i>
<i>бруна́тний</i> ‘коричневий, бурий; засмаглий’	<i>brunatny</i>
<i>бу́да</i> (1 – будка; 2 – поташня)	<i>buda</i>
<i>бу́нт</i> ‘ворохобня, повстання; пук, в’язка’	<i>bunt</i>
<i>буте́лька</i> ‘пляшка’	<i>butelka</i>
<i>бу́тність</i> ‘пиха’	<i>butność</i>
<i>ва́жник</i> (вагар)	<i>ważnik</i>
<i>ва́за</i> ‘посудина для квітів, фруктів і под.’	<i>waza</i>
<i>валі́за</i> ‘чемодан’	<i>waliza</i>
<i>валі́ша</i> (валюшня)	<i>folusz</i>
<i>ва́пень</i> (кальцій)	<i>wapń</i>
<i>ва́пенник</i> ‘випалювач вапна’	<i>wapiennik</i>
<i>ва́рта</i> ‘чергування; охорона, чати’	<i>warta</i>
<i>варува́ти(ся)</i> (1 – берегти, -ся; 2 – не зважати(ся) гал.	<i>warować (się)</i>
<i>вахта́р</i> ‘охоронець’	<i>wachtarz</i>
<i>вбу́ток</i> ‘зменшення в кількості, об’ємі тощо; збитки’	<i>ubytek</i>
<i>венге́р</i> (угорець, угрин)	<i>Węgier</i>
<i>венге́рка</i> (1 – угорка; 2 – танець; 3 – одяг)	<i>Węgierka, węgierka</i>

<i>взóристий</i> ‘мережчатий, барвистий’	<i>wzorzysty</i>
<i>вибóрність</i> ‘добірність’	<i>wyborność</i>
<i>вибрáнець</i> ‘рекрут’	<i>wybraniec</i>
<i>виєднáння</i> (виклопотання)	<i>wyjednanie</i>
<i>виєднати</i> (1 – виклопотати; 2 – договорити когось)	<i>wyjednać</i>
<i>вижівлювати</i> (харчувати)	<i>wyżywiać</i>
<i>визнáчник</i> ‘те, що визначає що-небудь’	<i>wyznacznik</i>
<i>ві́крут</i> ‘виверт’	<i>wykręt</i>
<i>вила́дбування</i> ‘розвантажування’	<i>wyładowywanie</i>
<i>вила́дбувати</i> ‘розвантажувати’	<i>wyładowywać</i>
<i>вилу́гбувати</i> ‘обробляти лугом, вимивати з лугом’	<i>wyługowywać</i>
<i>ві́лучник</i> ‘переривач; вимикач’	<i>wyłącznik</i>
<i>ві́пит</i> ‘допит’	<i>wypyt</i>
<i>ві́плат</i> ‘платня, винагорода’	<i>wypłat</i>
<i>ві́пуст</i> (покрівлі)	<i>wypust</i>
<i>вирáзистий</i> ‘ясний, чіткий’	<i>wyrazisty</i>
<i>ві́рва</i> (1 – яма; 2 – здирство, хабар) ⁷	<i>wyrwa</i>
<i>ві́рід</i> ‘потвора’	<i>wyród</i>
<i>вирóбня</i> (1 – фабрика; 2 – майстерня)	<i>wyrobnia</i>
<i>ві́росток</i> (підліток, підросток)	<i>wyrostek</i>
<i>ві́руб</i> ‘вирубання лісу’	<i>wyrąb</i>
<i>ві́сáдок</i> ‘саджанець’	<i>wysadek</i>
<i>ві́силитися</i> (виснажитися)	<i>wysilić się</i>
<i>ві́сип</i> (насип)	<i>wysyp</i>
<i>ві́спа</i> (острів, острівець)	<i>wyspa</i>
<i>вितво́рний</i> ‘вишуканий; примхливий’	<i>wytorny</i>
<i>витво́рність</i> ‘вишуканість’	<i>wytornność</i>
<i>вишні́як</i> ‘вишнева наливка’	<i>wiśniak</i>
<i>ві́шрубити</i> (вигвинтити)	<i>wyśrubować</i>
<i>ви́шрубувати</i> (вигвинчувати)	<i>wyśrubowywać</i>
<i>ві́дка́з</i> (відповідь)	<i>odkaz</i>
<i>ві́дміл</i> ‘мілізна’	<i>odmiał</i>
<i>ві́днóва</i> ‘поновлення, реставрація’	<i>odnowa</i>
<i>ві́днóга</i> ‘відгалуження; рукав (річки); морська затока; бічне пасмо гір’	<i>odnoga</i>
<i>ві́дсло́на</i> ‘акт, дія; підняття завіси (в театрі)’	<i>odstóna</i>
<i>ві́зиті́рка</i> (дірка в дверях, прозірка)	<i>wizyterka</i>
<i>ві́зиті́вка</i> ‘візитова картка’	<i>wizytówka</i>
<i>вло́мок</i> ‘частка’	<i>ułomek</i>
<i>вóзний</i> ‘судовий службовець’	<i>woźny</i>
<i>вра́за</i> ‘образа’	<i>uraza</i>
<i>га́рт</i> (1 – міць, сила; 2 – галицьке – арешт) ⁸	<i>hart</i>
<i>га́фт</i> (гаптування)	<i>haft</i>
<i>го́дний</i> (див. гідний)	<i>godny</i>
<i>горсе́т, горсе́тка</i> (одяг)	<i>gorset</i>
<i>граня́к</i> (призма)	<i>graniak</i>
<i>гру́ба</i> ‘піч для опалювання приміщень’	<i>gruba</i>
<i>гру́з</i> (1 – жорства, ринь; 2 – сміття)	<i>gruz</i>
<i>га́за</i> (матерія)	<i>gaza</i>

⁷ Про польський вплив ідеться в першому значенні.

⁸ Друге значення (‘арешт’), вочевидь, подано помилково. Його не фіксує жоден інший із-поміж тогочасних словників, а львівське перевидання містить лише першу частину пояснення (‘міць, сила’). Можливо, ідеться про поплутання з формою *гафт* (пор. нім. *Haft* ‘в’язниця’).

<i>дах</i> 'покрівля'	<i>dach</i>
<i>дзбан</i> (гледчик)	<i>dzban</i>
<i>дѣби</i> (1 – ходилиці; 2 – колодка)	<i>dyby</i>
<i>длѹбаты(ся)</i> 'колупати(ся), відщипувати'	<i>dłubać (się)</i>
<i>доладувати</i> 'довантажити'	<i>doładować</i>
<i>дѹплив</i> 'притока'	<i>dopływ</i>
<i>другорядність</i> 'порівняно незначна вага'	<i>drugorzędność</i>
<i>дѹбельт</i> (1 – птиця; 2 – два рази)	<i>dubelt</i>
<i>жакѣта, жакѣтка</i> (одяг)	<i>żakieta (daw.), żakietka</i>
<i>жовтячка</i> 'жовтяниця'	<i>żółtaczką</i>
<i>забрáння</i> (захоплення, грабунок)	<i>zabranie</i>
<i>загáда</i> (знищення кого)	<i>zagałda</i>
<i>зажілий</i> 'дружній, приятний'	<i>zażyły</i>
<i>закáз</i> (1 – наказ; 2 – заборона) ⁹	<i>zakaz</i>
<i>закамáрок</i> (закуток)	<i>zakamarek</i>
<i>зáкрут</i> 'поворот'	<i>zakręć</i>
<i>зáкрутка</i> 'поворотна засувка'	<i>zakrętka</i>
<i>запáлка</i> 'сірник'	<i>zapalka</i>
<i>засáда</i> (основа, тези)	<i>zasada</i>
<i>зáсклеп</i> 'склепіння'	<i>zasklep</i>
<i>засклепíти</i> 'звести склепіння; міцно стулити'	<i>zasklepić</i>
<i>заслѹна</i> 'завіса; захист'	<i>zasłona</i>
<i>засхнѹти</i> 'засохти'	<i>zaschnąć</i>
<i>зафундувати</i> (заснувати)	<i>zafundować</i>
<i>зашалювати</i> 'оббивати дошками'	<i>zaszalaować</i>
<i>збрѹйня</i> 'склад зброї, амуніції'	<i>zbrojnia</i>
<i>зваріювати</i> (збожеволіти)	<i>zwarłować</i>
<i>звільна</i> 'без поспіху'	<i>z wolna</i>
<i>зводíтель</i> 'спокусник'	<i>zwodzieciel</i>
<i>зводíтелька</i> 'спокусниця'	<i>zwodziecielka</i>
<i>згáрда</i> (намисто з монет або хрестиків), гал.	<i>garda</i>
<i>здеку́тор</i> (судвиконавець) ¹⁰	<i>egzekutor</i>
<i>зрáна</i> 'вранці'	<i>z rana</i>
<i>інкасува́ння</i> 'одержання грошей'	<i>inkasowanie</i>
<i>канáпка</i> 'бутерброд'	<i>kanapka</i>
<i>карк</i> (потилиця)	<i>kark</i>
<i>кібель</i> (залізне відро)	<i>kibel</i>
<i>коритáр</i> 'коридор'	<i>korytarz</i>
<i>коркотяг</i> 'прилад для відкорковування пляшок'	<i>korkociąg</i>
<i>кунитик</i> (фокус)	<i>kunszyk</i>
<i>лакíтка</i> (1 – ласощі; 2 – принада)	<i>łakotka</i>
<i>малпува́ння</i> 'наслідування, передражнювання'	<i>małpowanie</i>
<i>мату́ра</i> (іспит)	<i>matura</i>
<i>махлювати</i> (шахраювати)	<i>machlować</i>
<i>медальѣр</i> (медаляр)	<i>medalier</i>
<i>мізѣрія</i> 'бідність, злидні; масток злидаря; салат з огірків'	<i>mizeria</i>
<i>нага́нити</i> (попрікати)	<i>naganić</i>
<i>на́гінка</i> (догана)	<i>nagonka</i>
<i>нарамѣнник</i> 'наплічник'	<i>naramiennik</i>

⁹ Про польський вплив ідеться в другому значенні (як і в споріднених *закáзаний* і *закáзати*).

¹⁰ Ідеться про усне говіркове запозичення. І Голоскевич, і Ізюмов подають, окрім того, й літературну форму *екзеку́тор*.

<i>невигóда</i> ‘перешкода; трудність’	<i>niewygoda</i>
<i>новiзна</i> ‘новина’	<i>nowizna</i>
<i>нотáтка</i> ‘короткий запис для пам’яті’	<i>notatka</i>
<i>нóда</i> (сум)	<i>nuda</i>
<i>óкуп</i> ‘рятування; викуп’	<i>okup</i>
<i>óпит</i> ‘випитування’	<i>opyt</i>
<i>óпуст</i> ‘знижка’	<i>opust</i>
<i>пóжиток</i> ‘користь, зиск’	<i>pozytek</i>
<i>позитóра</i> (постава, поза)	<i>pozytura</i>
<i>помордóвати</i> ‘повбивати; поперемучити’	<i>pomordować</i>
<i>пóшевка</i> (на подушках)	<i>poszewka</i>
<i>правдопóдобний</i> ‘імовірний’	<i>prawdopodobny</i>
<i>прятання</i> (прибирання)	<i>sprzątanie</i>
<i>прятати</i> (прибирати)	<i>sprzątać</i>
<i>пудéрниця</i> (коробка для пудри)	<i>pułdernica</i>
<i>пустóта</i> (1 – пустоші, 2 – пустка, порожнеча)	<i>пустota</i>
<i>ру́ра</i> ‘труба’	<i>rura</i>
<i>селéра</i> ‘городня рослина, що її корінь використовують як ароматичну присмаку’	<i>seler</i>
<i>сестрiнець</i> (сестрин син)	<i>siostrzeniec</i>
<i>сестрiниця</i> (сестрина дочка)	<i>siostrzenica</i>
<i>сивiзна</i> ‘сивина’	<i>stwiżna</i>
<i>силъéтка</i> (1 – силюета; 2 – коротка характеристика)	<i>sylwetka</i>
<i>сiмбóль</i> (= символ)	<i>symbol</i>
<i>служéбниця</i> ‘послужка’	<i>stłużebnica</i>
<i>сос</i> (пiдлива)	<i>sos</i>
<i>спóрий</i> (1 – швидкий; 2 – великий)	<i>spory</i>
<i>справоздáвець</i> ‘автор, доповідач звіту’	<i>sprawozdawca</i>
<i>спрiкритися</i> (надокучити, остогиднути)	<i>sprzyskrzyć się</i>
<i>спробóнок</i> ‘спроба’	<i>sprobunek</i>
<i>спросiти</i> (скликати)	<i>sprosić</i>
<i>стáция</i> див. <i>стáнция</i>	<i>stacja</i>
<i>стокрóтка</i> ‘декоративна квітка’	<i>stokrotka</i>
<i>схiлок</i> (= схил)	<i>schylek</i>
<i>тáхля</i> (1 – шибка; 2 – плитка)	<i>tafla</i>
<i>триб</i> (шестирня)	<i>tryb</i>
<i>трутiзна</i> (отрута)	<i>trucizna</i>
<i>фалдóвання</i> ‘зморщування, брижування’	<i>fałdowanie</i>
<i>цéра</i> (колір обличчя)	<i>cera</i>
<i>цiмбал</i> ‘дурбило, йолоп’	<i>cymbał</i>
<i>цiнгель</i> (в рушницi – язичок, заскочка)	<i>cyngiel</i>
<i>шалéнство</i> ‘безумство, божевілля’	<i>szaleństwo</i>
<i>штафéта</i> ‘швидка пошта; термінове повідомлення’	<i>sztafeta</i>

Проведений аналіз мовного матеріалу «Правописного словника» Г. Голоскевича та «Правописного словника» О. Ізюмова дозволив виявити незначні розбіжності у правописі запозичної лексики з польської мови. Різні форми фіксації полонізмів авторами словників свідчать не так про орієнтацію на західноукраїнський чи східноукраїнський варіанти української літературної мови, як про недостатню чіткість правил “Українського правопису” 1928 р. Хоча в деяких випадках наведення двох форм одно-

го слова (*полендвіця, полядвіця*) говорить про недавнє за часом запозичення або про різні шляхи його входження до системи української мови.

Зіставлення реєстрів словників дозволило виявити понад 700 спільних лексичних запозичень з польської мови. Серед цих лексем є як ті, що на сучасному етапі розвитку української мови вважаються цілком нормативними: *автономія, автор, авторитет, акуртний, аркуш, бідло, блакить, будинок, вербувати, вірок, візерунок, влада, вправа, гарцювати, гонор, ганок* тощо, – так і ті, що належать до діалектної лексики: *бачність, бінда, бранець, бранка, бурта, вахляр, верцядло, дихавіця* тощо. Разом із тим, до словника Ізюмова не ввійшов 131 полонізм, наявний у словнику Голоскевича; з другого ж боку, до його реєстру додатково включено 164 полонізми (переважно зі складу західноукраїнської лексики), що їх у Голоскевича не було. Зважаючи на значно більший обсяг словника Ізюмова, ці дані можна трактувати як potwierдження думки І. Огієнка про зорієнтованість цього автора радше на східноукраїнську мовну практику, хоча в реальних цифрах пропорція присутності західноукраїнських полонізмів залишається майже незмінною. Розбіжності такого гатунку в доборі словництва, зрештою, можна пояснити суб'єктивним наставленням обох авторів до того чи того конкретного запозичення з польської мови.

1941 р. у Львові з'являється «Правописний словник» за редакцією Олександра Панейка, що є другим виданням «Правописного словника» О. Ізюмова¹¹. У своїй книзі споминів Шевельов (2001: 373), згадуючи про його появу, наголошує на тому, що “за основу не взяли вільніший від галицьких впливів словник Голоскевича, а словник Ізюмова, до якого впровадили додаткові галичанізми”. Отож, оцінка Шевельова діаметрально суперечить Огієнковій: за більшого прихильника інтегрування західноукраїнського лексичного матеріалу до літературної мови він уважає не Голоскевича, а Ізюмова. У передмові до словника (з-під пера Василя Сімовича) заявлено, що він у цілому взурується на першому виданні, оскільки видавці “не вважали себе в праві проводити в цій книзі щодо правопису якісь сутні зміни” (Сімович 1941: 3), проте “сказане торкається тільки правопису. Щодо добору слів, то довелося з видання 1931 р. дещо викинути, а дещо, відповідно до потреб часу, додати” (Сімович 1941: 4). Як свідчить той-таки Шевельов (2001: 373), призвідцею доповнення реєстру новими галичанізмами був Іван Зілинський; натомість Сімович на цю ініціативу пристав. На думку Огієнка (1950: 356), внесені до перевиданого продукту “місцеві поправки” були такі “значні”, що він “перестав бути правописним словником літературної мови”.

¹¹ Було ще й третє видання цього словника, що вийшло друком знов-таки без зазначення авторогого прізвища (див. Рудницький – Церкевич 1979). У ньому реєстр розширено до 65 тис. одиниць (усунувши при тому 108 маловживаних слів) і внесено деякі поправки в правопис чужих слів (зокрема, англійського та французького походження). Утім, вони не змінили кардинально змістової сторони оригінального видання (див. Чопик 1995: 48-51).

А втім, порівнюючи словник за ред. О. Панейка з попередньо розглянутими, ми з'ясували, – на матеріалі запозичень із польської мови, – що здебільшого в ньому таки ж відтворено правопис, представлений в Ізюмова, хоча інколи трапляються й відхилення від нього.

Скажімо, в питанні уживання літери *г* у таких запозичених словах, як *багнет*, *вагонівий*, *газеля*, *фігляр*, нове видання йде за Ізюмовим, а *деградація*, *ог[г]ер* (*ог[г]ур*) – за Голоскевичем, а інколи подає по дві форми слова: *галера* і *галера*, *фігель* і *фігель* (в обох випадках – за Голоскевичем).

Цікаво, що іноді словник за ред. О. Панейка поєднує варіанти, наявні в попередніх словниках, як-от: *кавалір* і *кавалер*, *келіх* і *келех*, *гербаріюм* і *гербарій* (хоча тільки *компендій*), *рондель* і *ронділька*, *скарбона* і *скарбоня*, *тинк* і *тиньк*, *х(в)орувати*, *чоколяда* і *шоколяда*¹², – а деінде оминає варіантність, усуваючи такі форми слів, як *карпётка* (Голоскевич), *полендвіця* (Голоскевич), *фура* (Голоскевич, Ізюмов), *хляки* (Ізюмов), й залишаючи тільки *шкарпётка*, *полядвіця*, *хура*, *фляки*.

Те саме стосується родової приналежності іменників, запозичених за посередництвом польської мови. З одного боку, маємо по дві форми для слів *екстаза* (за Голоскевичем) і *екстаз* (за Ізюмовим), *пароля* і *пароль* (із зазначенням, що другу форму утворено під впливом російської мови – як і в Голоскевича; в Ізюмова тільки друга форма), *пуртура* і *пурпур* (як і в Головкича; в Ізюмова тільки друга форма), *нікотина* (за Голоскевичем) і *нікотін* (за Ізюмовим), *рецепта* (за Голоскевичем) і *рецепт* (за Ізюмовим), а також *льорнета* і *льорнет* (пол. *lorneta*) проти *льорнет* в обох попередніх словниках. З другого боку, слова *тавот*, *пінцет*, *цимбаліст*, подано безваріантно за Ізюмовим, а *аспіріна*, *бензіна*, *дезидерат*, *маргінес*, *резерва*, *фасада*, *шаржа*, *шлюза*, *шруб* – так само безваріантно за Голоскевичем. Від обох попередників укладачі нового словника відбігають лише одного разу, наслідуючи польську традицію й пропонуючи форму *віядукт* (пор. пол. *wiadukt*) проти *віядук* у Голоскевича та Ізюмова; при цьому пояснення 'міст на арках' повторено дослівно за Ізюмовим. Аналогічно потрактовано й *акведукт* (пор. пол. *akwedukt*) проти *акведук* в Ізюмова (Голоскевич цього слова не наводить). Ще в Панейка поряд із формою чоловічого роду *брилянтін* подано й *брилянтіна в жіночому роді*.

У правописі запозичених польських прислівників словник теж виявляє хитання: *доцэнт*у потрактовано – слідом за Голоскевичем – як одне слово, а *на взір* – слідом за Ізюмовим – як два (принагідно зауважмо, що саме такі правила їх написання усталилися й дотривали дотепер).

Таким чином, проведений аналіз не дає підстави пристати на твердження, що правопис у словнику за ред. О. Панейка повністю відповідає

¹² Це слово було на той час в українській мові новим. Голоскевич подає його (перша лексикографічна фіксація?) в двох варіантах: *чоколяда* (з пол.) і *шоколяда* (з рос.); Ізюмов – один "усереднений": *шоколяда*.

першому (власне ізюмовському) виданню, оскільки автори (зокрема, коли йдеться про розбіжності в написанні запозичень) не раз ідуть радше за Голоскевичем, ніж за Ізюмовим, або сполучають варіанти своїх попередників, наводячи по дві форми.

Ту чи ту конкретну розбіжність у правописі запозичених слів між усіма трьома словниками найлегше пояснити орієнтацією авторів на західний або на східний варіант української мови. Проте в різних словах кожен зі словників схиляється то в один, то в другий бік, – і це ставить під добрячий сумнів виправданість занадто хапливих загальних оцінок і поготів – занадто безапеляційно навішуваних налічок на кшталт “опертий на східноукраїнській традиційній вимові”, “вільніший від галицьких впливів” абощо. Ба й узагалі – в кількісному вимірі всі віднайдені відмінності становлять хіба що малесеньку частку від сукупного реєстру слів, а отже й не репрезентують якихось посутніх ізсувів, коли брати їхню гадану спрямованість чи то на західно-, чи на східноукраїнську мовну практику.

Зіставлення всіх трьох словників на предмет наявності в них полонізмів так само дає прецікаві результати, що суперечать “імпресіоністичним” оцінкам чи то Огієнка, чи Шевельова. З одного боку, до реєстру словника за ред. О. Панейка не ввійшло 22 полонізми, наявні в Ізюмова (*безе́цний, буте́лька, вбу́ток, венте́р, венте́рець, венте́рка, ви́плат, віспа, длу́бати(ся), зака́з, запáлка, звільна, зводи́тель, зводи́телька, кібель, корита́р, новізна, покрéвність, сивізна, сімбо́ль, спóрий, трути́зна*), а ще – 36 полонізмів, спільних для словників Голоскевича та Ізюмова:

Полонізми, наявні в Ізюмова та Голоскевича, але відсутні у словнику за ред. О. Панейка	Польське слово
<i>афе́кт</i> ‘стан нервового збудження’	<i>afekt</i>
<i>басі́ста</i> ‘грач на контрабаса’	<i>basista</i>
<i>бе́рло</i> (Ізюмов: жезло́)	<i>berło</i>
<i>би́дло</i> ‘худоба’	<i>bydło</i>
<i>верца́дло</i> (Голоскевич: люстро; Ізюмов: дзеркало)	<i>zwierciadło</i>
<i>ве́рша</i> (Ізюмов: риболовна снасть)	<i>wiersza</i>
<i>вильо́ти</i> (Ізюмов: відкидні рукави)	<i>wylot</i>
<i>візеру́нок</i> ‘зображення; образ’	<i>wizerunek</i>
<i>віншувáння</i> ‘вітання’	<i>winszowanie</i>
<i>віншувáти</i> ‘вітати’	<i>winszować</i>
<i>власти́тель(-ка)</i> ‘власник (-ця)’	<i>właściciel(-ka)</i>
<i>гмі́на</i> (Ізюмов: найменша адміністративна одиниця в Польщі)	<i>gmina</i>
<i>гре́чний</i> ‘чемний’	<i>grzeczny</i>
<i>гре́чність</i> (Ізюмов: чемність)	<i>grzeczność</i>
<i>кляши́тор</i> (Ізюмов: монастир)	<i>klasztor</i>
<i>кружга́нок</i> (Ізюмов: галерія навколо дому)	<i>kružganek</i>
<i>ксьо́ндз</i> ‘католицький священик’	<i>ksiądz</i>
<i>кшталт</i> (Ізюмов: форма, подоба, зразок); також у сполуці на <i>кшталт</i>	<i>kształt</i>
<i>ма́рець</i> (Голоскевич: <i>старе, тепер</i> березень; Ізюмов: березень)	<i>marzec</i>

<i>можність</i> ‘можливість; могутність; достаток’	<i>możność</i>
<i>наокбло</i> ‘кругом’	<i>naokoło</i>
<i>настрѣнчувати</i> ‘налаштовувати, нацьковувати’	<i>nastრęzać</i>
<i>небáвом</i> ‘незабаром’	<i>niebawem</i>
<i>обáва</i> (Ізюмов: побоювання)	<i>obawa</i>
<i>покрѣвний</i> ‘споріднений’	<i>pokrewny</i>
<i>прѣзес</i> (Ізюмов: голова установи)	<i>prezes</i>
<i>рѣгула</i> (Голоскевич: статут; Ізюмов: правило)	<i>reguła</i>
<i>рѣзка</i> (Ізюмов: розпорядження)	<i>rozkaz</i>
<i>скáля</i> (Голоскевич: міра; Ізюмов: 1 – лінійка з поділками; 2 – музична гама)	<i>skala</i>
<i>слуп</i> (Голоскевич: стовп; Ізюмов: стовп)	<i>śłup</i>
<i>спрѣдаж</i> ‘продаж’	<i>sprzedaż</i>
<i>фáйний</i> (Голоскевич: західне = гарний; Ізюмов: гарний)	<i>fajny</i>
<i>фрáшка</i> (Ізюмов: фрáшки 1 – дрібниці; 2 – жарти)	<i>fraszka</i>
<i>Хіни</i> (Голоскевич: звич. Китай; Ізюмов: Китай)	<i>Chiny</i>
<i>ціха</i> (Ізюмов: 1 – знак; 2 – риса)	<i>cecha</i>
<i>шáрий</i> (Ізюмов: сірий)	<i>szary</i>

Із другого боку, до реєстру – проти ізюмовського – додано 24 полонізи, які були в Голоскевича: *áгрест* (поряд з *áгрус*), *алѣмбик*, *апліка́ція*, *варіят* (із поясненням ‘божевільний’ – як і в Голоскевича), *вимінний*, *густ*, *залѣглисть*, *затім* (із поясненням ‘тому що’), *захлáнный*, *зчáсом* (із поясненням ‘згодом’ – як і в Голоскевича), *квєстіонáр*, *клепсі́дра*, *конституáнта*, *консуля́т*, *лекту́ра*, *маршáлок*, *напрáвду* (з відсилачем до *справді* – як і в Голоскевича), *обцáс*, *патѣльня*, *проскрі́пція* (з поясненням ‘вигнання з батьківщини’), *сардѣля* (з поясненням ‘сардинка’ – проти відсилача до *сардинка* та пояснення ‘рибка’ в Голоскевича), *сецєсіоніст*, *тáбуля*, *умáйти*, – і лише вісім лексем, що не були представлені в попередніх словниках: *абсѣнція* ‘відсутність’ (пол. *absencja*), *денунціáнт* ‘викажчик’ (пол. *denuncjant*), *денунціáція* ‘виказ’ (пол. *denuncjacja*), *льокáль* ‘кав’ярня; крамниця; зала’ (пол. *lokal*), *льорнѣта* ‘бінокль’ (пол. *lorneta*), *мáлтувáтий* ‘схожий на мавпу’ (пол. *matpowaty*), *перфѣ́кція* ‘досконалість’ (пол. *perfekcja*), *перфідія* ‘підступність’ (пол. *perfidia*).

Таким чином, сукупна кількість полонізмів у словнику за ред. О. Панейка на ділі зменшилася: до реєстру першого видання додано 32 лексеми, а вилучено з нього – 58. Цікаво, що порівняння списків вилучених і доданих слів загалом потверджує зацитовану вище тезу Шевельова про більшу чутливість галичан до полонізмів (і пов’язані з цим пуристичні тенденції), з одного боку, та про використання ними полонізмів, необхідних у позначенні реалій модерного життя, з другого. А втім, і Огієнко, якби він краще запізнався зі змінами, внесеними до словника за ред. О. Панейка, мав би радше привід тішитися, аніж дратуватися. Річ у тім, що в 20–30-х рр., перебуваючи на території Польщі, він розгорнув був активну видавничу діяльність, що одним із її пріоритетів було плекання чистоти української мови. Окрім редагованого ним часопису «Рідна мова», де час-

то з'являлися матеріали такого спрямування, у цьому зв'язку можна назвати праці, що вийшли з-під його пера: «Український стилістичний словник» (див. Огієнко 1924), розділ «Головні основи позичання чужих слів в українській мові» у «Нарисах з історії української мови» (див. Огієнко 1927: 115-125), «Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних» (див. Огієнко 1934). Якщо в «Українському стилістичному словнику» Огієнко здебільшого ще обмежувався фіксацією лексичних розбіжностей між мовою Галичини та Великої України, то в пізніших працях він уже застосовував суто прескриптивний підхід, рішуче відкидаючи галицький слововжиток. Це його наставлення, не завжди підкріплене філологічною нестеменністю, часом викликало гостру реакцію з боку галичан (наприклад, див. Домбровський 1925), та все ж, коли зіставити Огієнкову позицію зі змінами, внесеними до словника за ред. О. Панейка, виявиться, що з-поміж 53 вилучених із його реєстру полонізмів налічується вісім галицьких одиниць, проscribeваних Огієнком (*венгерець, заказ, запалка, коритар, розказ, трутїзна, файний, Хіни*); натомість у супереч його експліцитним рекомендаціям додано тільки два слова (*варіят і денунціяція*) з-поміж 32 нових або поновлених (з Голоскевичевого реєстру) полонізмів.

Говорячи про походження та регіональну характеристику лексичних одиниць, слід заважити, що позначка *пол.*, *польонізм*, використовується лише у «Правописному словнику» Голоскевича. Її достосовано до таких лексем, як: *верца́дло, герба́та, іміна, етомосць, креси, фалд і фалда, фалш, фігель, фігура, фігляр і фігляр, філігран*, а також *клуб* (англійське слово, що потрапило до української мови через польське посередництво). Слова *касіно* та *мельдувати* марковані як галицькі, *файний* – як західне, *урльон* – як галицько-німецьке (з поясненням 'відпустка'). У словниках О. Ізюмова та за ред. О. Панейка інформації про походження слів немає, проте зазначається приналежність до галицького варіанту української мови. Зокрема, в Ізюмова до цієї категорії потрапили такі слова:

Полонізми, скваліфіковані як галицькі, у «Правописному словнику» О. Ізюмова	Польське слово
<i>варувати(ся)</i> (1 – берегти, -ся; 2 – не зважатися)	<i>warować (się)</i>
<i>гарт</i> (2 – галицьке – арешт)	<i>hart</i>
<i>зірда</i> (намисто з монет або хрестиків)	<i>garda</i>
<i>кібель</i> (залізне відро)	<i>kibel</i>
<i>лаба</i> (2 – гал. нога)	<i>łaba</i>
<i>спросіти</i> (скликати)	<i>sprosić</i>
<i>цісар</i> (імператор)	<i>cesarz</i>
<i>цісарство</i>	<i>cesarstwo</i>
<i>цісарський</i>	<i>cesarski</i>

У половині випадків (*зірда, кібель, цісарство, цісарський*) галицькі редактори пристали на ізюмовську оцінку; в інших – зникає або позначка

гал. (*цїсар*), або пояснення вкупі з позначкою (*гарт, лаба*), або саме слово (*спросїти*). Натомість додано відсутню в Ізюмова позначку *гал.-нім.* до слова *урльóп* (вочевидь, услід за Голоскевичем).

Окрім самої наявності тієї чи тієї лексеми або позначки, індикатором приналежності слова до західного варіанту української мови можна вважати його супроводження короткими поясненнями, що впливає з прагнення авторів увести його до загального мововжитку (особливо ними рясніє словник Ізюмова). Із цього погляду заслуговує на увагу той факт, що в словнику за ред. О. Панейка частина з-поміж цих пояснень зникає (коли йдеться про загальнопоширені в Галичині лексеми або про хибні пояснення в Ізюмова):

Полонізми, супроводжені поясненнями в Ізюмова, але подані без пояснень у словнику за ред. О. Панейка	Польське слово
<i>асекурація</i> (страхування)	<i>asekuracja</i>
<i>вилóга</i> (закот на грудях та рукавах)	<i>wyłóg</i>
<i>девїза</i> (1 – гасло; 2 – вексель у чужоземній валюті)	<i>dewiza</i>
<i>дезидерáта</i> (побажання) ¹³	<i>dezyderat</i>
<i>жакéта</i> (одяг)	<i>żakiet</i>
<i>зафундувати</i> (заснувати)	<i>zafundować</i>
<i>кéліх</i> (бокал)	<i>kielich</i>
<i>лаба</i> (1 – педаль; 2 – гал. – нога)	<i>łaba</i>
<i>мату́ра</i> (іспит)	<i>matura</i>
<i>меморїя́л</i> (1 – головна бухгалтерська книга; 2 – щоденник)	<i>memoriał</i>
<i>офензїва</i> (1 – наступ; 2 – розвідка в Польщі)	<i>ofensywa</i>
<i>пігу́лка</i> (ліки заліплені в тісто)	<i>pigułka</i>
<i>прокура́тор</i> (1 – у давньому Римі – управитель імператорських маєтків; 2 – повірений у судових справах)	<i>prokurator</i>
<i>пурпúр</i> (1 – фарба; 2 – матерія) ¹⁴	<i>purpura</i>
<i>сигнату́ра</i> (1 – визначення, знаки; 2 – копія рецепта)	<i>sygnatura</i>
<i>склерóза</i> (затвердіння тканин серця, мозку тощо)	<i>skleroza</i>
<i>сугéстія</i> (всилення, нав'ювання)	<i>sugestia</i>
<i>філіжа́нка</i> (чашка)	<i>filizanka</i>
<i>фля́ки</i> (страва)	<i>flaki</i>
<i>фунда́ція</i> (пожертва)	<i>fundacja</i>
<i>цїна</i> (оливо)	<i>cyna</i>
<i>цитаде́ля</i> (фортеця)	<i>cytadela</i>
<i>цїсар</i> (імператор)	<i>cesarz</i>
<i>шлюз</i> (опуст) ¹⁵	<i>śluz</i>
<i>шруб</i> (гвинт) ¹⁶	<i>śruba</i>
<i>штафе́та</i> (повідомлення)	<i>sztafeta</i>

¹³ У словнику за ред. О. Панейка – *дезидерáт*.

¹⁴ У словнику за ред. О. Панейка дві форми: *пурпúра* і *пурпúр*.

¹⁵ У словнику за ред. О. Панейка – *шлю́за*.

¹⁶ У словнику за ред. О. Панейка – *шрúба*.

Із другого боку, «Правописний словник» за ред. О. Панейка, наслідуючи Голооскевича, поновлює відсилачі до “поправніших” форм (“=”), відсутні в Ізюмова, при словах *льокай* (= лакей), *поєдінчий* (= поодинокий), *родак* (= родич). В усіх цих випадках ідеться про рекомендацію вживати замість специфічних галицьких лексичних одиниць загальнопоширені. Супроводжено поясненням – знов-таки за Голооскевичем – і слово *жадний* (ні один), задля його диференціації супроти *жадний* (чого, на що), тоді як в Ізюмова немає ані другої лексеми, ані пояснення до першої.

Підтвердження приналежності наведених прикладів до західного варіанту української мови можна знайти в інших тогочасних словниках. Скажімо, Є. Онацький (1941) в «Українсько-італійському словнику» відносить до числа галицьких слова *лаба*, *матура* та *льокай*, З. Кузеля та Я. Рудницький (1943) в «Українсько-німецькому словнику» називають західним слово *пігулка*, а І. Огієнко в «Українському стилістичному словнику» (1924) до лексичних одиниць, уживаних в Галичині відносить: *девіза*, *лаба*, *льокай*, а до полонізмів: *пігулка*, *ціна*, *шруба* (через польське посередництво).

Таким чином, розглянутий матеріал дає підстави твердити, що укладачі всіх трьох проаналізованих словників керувалися провідною засадою свого часу, що її Огієнко (1936: 20) закарбував у гаслі: “Для одного народу один правопис!”, – хоча й достосовувалися при тому до не любих Огієнкові норм «Українського правопису» 1928 р. Для цього останнього були характерні чимала кількість винятків і паралельних правописно-граматичних норм, що зумовлювалися “шуканням упорядниками правопису ‘середнього арифметичного’ з його орієнтацією на діалектну мову й вимову” (Москаленко 1968: 42). Звідси – певна кількість розбіжностей у правописі поодиноких слів (переважно чужомовного походження), яка, втім, становить лише дуже малу частку загального реєстру словників. У доборі лексики, як свідчить приклад полонізмів, спостерігалася та сама тенденція, що й в усталенні правопису: всі автори прагнули до поєднання східної та західної традицій літературного мововжитку. Зокрема, з західних говірок та з галицького варіанту літературної мови до реєстру всіх трьох словників потрапило чимало полонізмів, як давніх, так і нових. Ощадливе використання позначок на кшталт “*гал.*” чи “*зах.*” віддзеркалює спільну настанову на інтеграцію цього словництва до літературної мови. За додатковий індикатор приналежності тієї чи тієї лексеми радше до західноукраїнської норми можна вважати наявність при ній стислих семантичних характеристик (особливо багато їх в Ізюмова). Із другого боку, слід відзначити й певні пуристичні намагання, помітні в словнику за ред. О. Панейка (свідоме вилучення частини полонізмів або рекомендації щодо їх заступлення загальноукраїнськими відповідниками). У цілому ж досліджений матеріал дає підстави говорити про досить високу інтенсивність поль-

сько-українського мовного контактування впродовж 20–30-х рр. ХХ ст. – причому поширювалося воно не лише на терени, що перебували в складі польської держави, а й на решту українських земель.

Бібліографія

- Голоскевич 1994: Г. Голоскевич, Правописний словник, Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто – Львів
- Горбач 2003: О. Горбач – В. Яневу, 11. XI. 1983, Життя – не просто існування: Листування Олекси Горбача (1956-1996), редкол.: А.-Г. Горбач – У. Єдлінська – М. Чікало, Львів, 488-489
- Грицак – Кисілевський 1931: Є. Грицак – К. Кисілевський, Українсько-польський і польсько-український словник із вступними заввагами про обі мови й зразками відмін, ч. 2, Польсько-український словник, Львів
- Домбровський 1925: В. Домбровський, Фільольогічні факти чи фікції?, Учитель, 1, 112-157
- Жовтобрюх 1991: М. А. Жовтобрюх, Нарис історії українського радянського мовознавства (1918 – 1941), Київ
- Ізюмов 1931: О. Ізюмов, Правописний словник, Харків
- Кузеля 1962: З. Кузеля, Історичний розвиток і сучасний стан українського словництва, Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, CLXIX, 217-235 (= Праці Філологічної та Історично-Філософської Секцій. Збірник на пошану Зенона Кузелі; за ред. В. Янева)
- Кузеля – Рудницький 1943: З. Кузеля – Я. Рудницький, Українсько-німецький словник, Ляйпціг
- Кульчицька 1999: Т. Кульчицька, Українська лексикографія XIII–XX ст.: Бібліографічний покажчик, Львів
- Матвіяс 1998: І. Матвіяс, Варіанти української літературної мови, Київ
- Москаленко 1968: А. А. Москаленко, Історія українського правопису. Радянський період, Одеса
- Ніковський 1926: А. Ніковський, Словник українсько-російський, Київ
- Німчук 2002: В. В. Німчук, Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст.ст., Київ
- Огієнко 1924: І. Огієнко, Український стилістичний словник: Підручна книжка для вивчення літературної мови, Львів
- Огієнко 1927: І. Огієнко, Нариси з історії української мови: система українського правопису, Варшава
- Огієнко 1934: І. Огієнко, Рідне писання. Частина друга: Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних, Жовква
- Огієнко 1936: І. Огієнко, Наука про рідномовні обов'язки, Жовква
- Огієнко 1950: Митрополит Іларіон [І. Огієнко], Історія української літературної мови, Вінніпег
- Онацький 1941: Є. Онацький, Українсько-італійський словник, Рим
- Панейко 1941: Правописний словник, за ред. О. Панейка, Львів
- Піддубна 2003: В. В. Піддубна, Лексичні запозичення з польської мови у «Правописному словнику» Г. Голоскевича, Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, 3 (59), 63-70
- Рудницький 1952: Я. Рудницький, Г. Голоскевич: Правописний словник, Свобода, 173, 6
- Рудницький – Церкевич 1979: Правописний словник української мови; за ред. Я. Рудницького, К. Церкевича, Нью-Йорк – Монреаль

- Сімович 1941: В. Сімович, Передмова, у: Правописний словник, за ред. О. Панейка, Львів, 3-4
- Яр Славутич 1994: Яр Славутич, Запропоновані зміни у “Правописному словнику” Г. Голоскевича, Мовознавство 1, 72-77
- Український правопис 1928: Український правопис, Харків
- Чопик 1995: Д. Б. Чопик, Український правопис: вибрані питання (статті), Солт Лейк Сіті
- Шевельов 2001: Ю. Шевельов, Я – мене – мені ... (і доокруги). Спогади, т. 1, Харків – Нью-Йорк
- Шевельов 2003: Ю. Шевельов – О. Горбачеві, Мюнхен, 16. 9. 46, Життя – не просто існування: Листування Олексі Горбача (1956-1996), редкол.: А.-Г. Горбач – У. Єдлінська – М. Чікало, Львів, 33-35

R e s ü m e e

Gegenstand des Aufsatzes ist die vergleichende Analyse der Polonismen in den orthographischen Wörterbüchern von Hryhorij Holoskevyč und Ovsij Izjumov sowie dem orthographischen Wörterbuch, das von Oleksandr Panejko ediert wurde. Die Analyse konnte signifikante Unterschiede in der Orthographie einiger Wörter fremdsprachiger (polnischer) Herkunft sowie in der Auswahl des lexikalischen Materials aufweisen, obwohl im Allgemeinen alle drei Autoren bestrebt waren, sich an die Regeln der Rechtschreibung aus dem Jahre 1928 zu halten, die die sprachlichen Traditionen der Ost- und der Westukraine zusammenführte. Die Unterschiede zwischen den Registern der Wörterbücher belegen ganz allgemein eine größere Sensibilität der Galizier in Bezug auf Polonismen sowie deren Verwendung zur Bezeichnung von Realien des modernen Lebens. Der Vermerk „polnisch“ bzw. „Polonismus“ wird lediglich im Wörterbuch von Holoskevyč verwendet, während in den beiden anderen Wörterbüchern keine Information zur Herkunft der Wörter geboten wird; dafür findet sich dort die Zugehörigkeit zur galizischen Variante des Ukrainischen mit Hilfe der Vermerke „galizisch“ bzw. „westukrainisch“ festgehalten. In einigen Fällen belegen kurze, den aufgenommenen Wörtern hinzugefügte Beschreibungen ihrer Bedeutung auf indirekte Weise die Zugehörigkeit der Lexeme zum galizischen Wortbestand. Dies ergibt sich aus dem Bestreben der Autoren, das betreffende Wort in den allgemeinen Sprachgebrauch zu integrieren. In einigen Fällen kann jedoch auch ein bewusster Ausschluss der Polonismen aus dem Register des Wörterbuches oder eine Empfehlung beobachtet werden, das betreffende Wort durch ein allgemeinukrainisches Äquivalent zu ersetzen.